

Spojené Státy Americké (1910)	11.7	Egypt (1907)	12.82
Kanada (1911)	0.75	Alžír (1911)	9.67
britská záp. Indie (1910)	53.82	jihoafrická	
Mexiko (1910)	7.63	- Unie (1911)	4.87
Brasílie (1900)	2.-	britská východní	
Argentina (1914)	2.73	Indie (1911)	86.27
Chile (1907)	4.29	Čína (odhad 1911)	28.8
		Japan (1913)	139.54
		australský svaz	
		států (bez domo-	
		rodců 1911)	0.58.

Úhrnem bylo v	km ²	obyv. v mil.		průměrem na	
		1900	1913	1 km ²	1913
Evropě	9,906.647	393.480	45.2	40.5	45.2
Asii	44,216.523	820.768	19.5	18.5	19.5
Africe	29,802.603	180.321	4.1	6.2	4.1
Americce	39,587.860	146.432	4.5	3.6	4.5
Australii	8,955.369	6.450	0.8	0.7	0.8
polární konč....	4,290.065	0.013	--	--	--
na celém světě	136,759.067	1,547.464	--	11.6	--

§ 20. Rozvrstvení obyvatelstva dle pohlaví.

I. Rozčlenění obyvatelstva dle pohlaví je národohospodářsky důležité jak pro národní výkonnost (výrobní a výtěžná činnost žen je přirozeně menší nežli mužů), tak pro poměry sociální a mravní (přebytek žen v krajích vy-

stěhovaleckých a nedostatek v nových koloniích a zemích přistěhovaleckých, číselná převaha žen vyššího věku naproti mužům).

V obyvatelstvu celé zeměkoule jsou obě pohlaví přibližně stejně zastoupena. Rodí se sice více chlapců než děvčat (na 100 děvčat se rodí průměrem 105 - 106 chlapců), ale větší úmrtnost chlapců již v dětských letech, pak zpravidla namáhavější a nebezpečnější zaměstnání mužů (námořnictví a rybářství - Skandinávie, Dánsko, Anglie, Portugalsko - hornictví, vojenská služba, nezdravé či nebezpečné obory průmyslové) i konečně zvlášť značnou měrou stěhovalecký ruch, jehož se více účastní pohlaví mužské, zjednávají v zemích staré kultury (evropský západ a severozápad i Skandinávie a Rusko) již pro věk pohlavní zralosti početní rovnováhu mezi oběma pohlavími a pro střední a vyšší věkové vrstvy dokonce číselnou převahu pohlaví ženském. Naopak v zemích s větším hospodářským porobením ženy (evropský jihovýchod, j. zejm. Řecko, Srbsko, Rumunsko) nebo se silným přistěhovalectvím (Spojené Státy Americké) a vůbec v ostatních dílech světa shledáváme číselnou převahu mužů.

Podobně účinkuje i vnitřní stěhování na rozdělení pohlaví mezi krajinami s rozdílným rázem hospodářským (zejm. mezi městem a venkovem, v Čechách hornické okresy).

II. Ani tak číselný poměr obou pohlaví, kte-

rý ovšem ani v našich zemích právě ve věku největší statečnosti není v normálním složení obyvatelstva příliš značný, jako spíše právní a dobrovolné (druhdy v hospodářských poměrech založené) celibáty mužů (v. níže o snatcích) a zúžení výrobní působnosti ženiny v domácnosti vytlačují valnou část žen z rodinného (domácnostního) okruhu činnosti a nutí je hledati nové působiště v oboru hospodářství výdělkového.

S druhé strany moderní technika strojová i rozvoj obchodu a dopravy a liberálních povolání dopouštějí mnohem obsáhlejší, sociálně nezdravé a nežádoucí užívání ženských (a dětských) sil pracovních. Tak ve stále rostoucí okruh výdělkových zaměstnání vnikla žena jakožto konkurentka mužova, přechasto hůře placená, a to nejen žena svobodná, nýbrž následkem stížených poměrů výživných, i provdaná žena tříd majetkově nižších a středních na úkor rodinného života a výchovy dětí (t. j. t. z. v. otázka ženská).

III. V obyvatelstvu celého světa shledal

r. 1892 Bücher v celkovém průměru na každých

1000 mužů	žen	absolutní přebytek či nedostatek
v Evropě	1024	+ 4,095.000
v Asii	958	- 7,379.000
v Africe	968	- 223.000
v Americe	973	- 1,103.000
v Australii	852	- 326.000
úhrnem	988	- 3,833.000

Téměř stejný výsledek (986 žen na 1000 mužů v obyvatelstvu světa v tomto ohledu statisticky kontrolovaném, t.j. v asi přes 1/2 všeho obyvatelstva zeměkoule) našel o čtvrtstoletí později Magr. Přebytek žen byl by tedy pouze v Evropě, na celém světě bylo by nepatrně více mužů nežli žen. Protože však čísllice ženského obyvatelstva zvl. v Asii (Indii a Japonsku) zdá se právem značně podceněna, soudí se, že jsou v celku v světě obě pohlaví přibližně stejně zastoupena.

V jednotlivých zemích, pokud se týče Evropy, ovšem číselný poměr obou pohlaví jednak se různí teritoriálně, jednak se mění v historickém vývoji. Pro Evropu shledáváme tedy v celku úhlopříčným směrem od severozápadu k jihovýchodu nejprve znenáhle oslabování přebytku žen až konečně přeměnu jeho v nadbytek mužů (a podobně je tomu v samém Rusku). Borkiewicz rozlišuje zde (vždy na 1000 mužů)

a) země s přebytkem mužů :

Bosna a Hercegovina	878	Srbsko	937	Rumunsko	974
(bez vojska)	908	Bulharsko	966	Řecko	986;

b) země se slabou převahou žen (1000 - 1020);

Irsko	1003	Belgie	1017
Finsko	1014	Uhry	1019;

c) země s mírnou převahou žen (1021 - 1040);

Holandsko	1021	Švýcarsko	1034	Rakousko	1036	evropské	
Šmecko	1026	Francie	1035	Italie	1037	Rusko (bez Finska)	1038

d) země se silnou převahou žen (nad 1040), větší-
nou země se silným námořnictvím a rybářstvím námořním :

Švédsko 1046 Dánsko 1061 Anglie a Wales 1068 Portugal-
Španělsko 1056 Skotsko 1062 Norsko 1099 sko 1110.

Číselný poměr mužského pohlaví k ženskému
ovšem v postupu časovém periodicky kolísá, a sice v jednotli-
vých státech nestejně; příčiny jsou : mezinárodní vystěhova-
lectví (zvětšení jeho znamená vyšší přebytek žen v zemi vy-
stěhovalecké a větší přírost mužů v zemi přistěhovalecké),
přeměna vystěhovalectví jedineckého v rodinné, rozvoj průmy-
slové činnosti války, výstřednosti, zejm. alkoholismus mužů
a pod

V řadě zemí číselná převaha žen klesá, mí-
sty souměrně s úbytkem vystěhovalectví. Tak na př. připadalo
na 1000 mužů

<u>v Rakousku</u>	žen	<u>v Čechách</u>	žen	<u>v Německu</u>	žen
r. 1880	1047	1880	1077	1885	1043
1890	1044	1890	1071	1910	1026
1900	1035	1900	1056		
		1910	1047.		

Poměrné zmenšování přebytku žen v Rakousku
vysvětlovala úřední statistika značným poklesem úmrtnosti dět-
ské (zbývalo tedy na živu více novorozenců, převahou chlapců)
a mnohem silnější účastí ženského pohlaví od r. 1890 na vy-

stěhovalectví přes hranice státní.

Naopak (souměrně se vzrůstem vystěhovalectví) stouplo zastoupení žen v Itálii (r. 1881 : 995 a v r. 1910 již 1037 žen na 1000 mužů).

Co se týče poměru obou pohlaví u novorozenců, připadalo r. 1900 na každých 1000 děvčat novorozených chlapců :

průměrně v Rakousku	1067	} nad průměr
Bukovině	1091	
Korutanech	1082	
Salcbursku	1078	
Slezsku	1078	
Horních Rakousích	1077	
Tyrolsku a Vorarlbersku ..	1073	
Moravě	1072	
Čechách	1069	
Haliči	1067	
Přímoří	1066	} pod průměr
Štýrsku	1059	
Dolních Rakousích	1055	
Dalmacii	1043	
Krajině	1033	

Země koruny české byly tedy co do převahy chlapců mezi novorozenci vesměs nad rakouským průměrem, země alpské a krasové (až na Korutany a Salcbursko) vesměs pod

Rostoucí zastoupení ženského pohlaví se vzrůstem věku viděti z této tabulky o zastoupení obou pohlaví v jednotl. stupních věkových v r. 1900. Na 1000 mužského obyvatelstva připadá ženských :

<u>ve skupině</u>	<u>Rak.1900</u>	<u>Uh.1900</u>	<u>Něm.1900</u>	<u>Franc.1896</u>	<u>Angl.*)</u>	<u>Italie</u>
0 - 9 let	994	996	995	998	1008	963
10-19 "	1029	1021	995	999	1007	999
20-29 "	1023	1034	1008	1033	1119	1041
30-39 "	1037	1015	1016	994	1067	1047
40-49 "	1037	970	1055	1014	1078	1029
50-59 "	1081	1000	1150	1035	1123	1033
60-69 "	1128	1003	1188	1077	1180	1036
70 a více	1192	1074	1273	1105	1300	1013
celkem	1035	1009	1032	1064	1064	1010

*) bez Skots. a Irs. a bez vojska a námoř.

Také v bývalém Rakousku ubývalo ženského pohlaví od západu k východu a od severu k jihu.

na 1000 mužsk. obyvatelů připadalo žen :

	<u>1880</u>	<u>1890</u>	<u>1900</u>	
v <u>Rakousku celkem</u> ...	1047	1044	1035	
v <u>Krajině</u>	1094	1096	1102	} nad průměr
<u>Moravě</u>	1094	1094	1077	
<u>Slezsku</u>	1109	1096	1057	
<u>Čechách</u>	1077	1071	1056	
<u>Dol. Rakousích</u>	1025	1036	1034	} pod průměr
<u>Haliči</u>	1031	1027	1022	

v Hor. Rakousích	1030	1021	1021	} pod průměr
Tyrolsku a Vorarlb.....	1029	1042	1017	
Štýrsku	1024	1017	1008	
Salcbursku	1025	1019	1005	
<u>Bukovině</u>	996	993	986	} převaha mužů
<u>Přímoří</u>	968	976	981	
<u>Dalmacii</u>	987	981	968	

Podobně v Uhrách připadalo na 1000 mužů

průměrem

1009 žen

v Sedmíhradsku

978 "

Chorvatsko-Slavonsku

998 "

Co do poměru obou pohlaví u jednotlivých národností v bývalém Předlitavsku (se samozřejmou výhradou, pokud zjišťování obcovací řeči lze vůbec uznávatí za kriterion národnosti), bylo obcovací řeči

	<u>1900</u>	<u>1900</u>	na 1000 mužů bylo žen	
	mužů	žen	<u>1900</u>	<u>1890</u>
české	2,895.924	3,059.473	1056	1072
polské	2,075.273	2,177.210	1049	1055
rusínské	1,697.647	1,683.923	992	998
slovínské	582.553	610.227	1030	1050
srbskochorvatské	360.428	350.952	974	984
německé	4,489.380	4,682.234	1042	1049
italské	355.229	371.873	1047	1054
rumunské	116.473	114.490	982	994

maďarské	4.874	4.642	952	986
cizích státních občanů..	274.912	242.991	884	940
úhrnem	12,852.693	13,298.015	1035	1044.

Největší přebytek žen měli tedy Čechové, pak Poláci, Vlachové, Němci a Slovinci; Rusíni, Chorvaté, Rumuni a Maďaři přebytek mužů, rovněž cizozemci (muži se přistěhovávají více). U Poláků i Slovinců přebytek žen způsoben neobyčejně četným vystěhováváním mužů za hranice. V českých zemích Němci vykazují stejný nebo vyšší přebytek žen nežli Čechové. Proti r. 1890 u všech národností bývalého Rakouska žen poměrně ubylo.

Podobně vnitřní stěhování způsobuje převahu žen ve velkoměstech (služebné) a v okresích textilního a j. ženského průmyslu a vůbec v okresích odtahových a převahu mužů v okresích hornických a "těžkého" (železářského a pod.) a j muži provozovaného průmyslu. Tak na př. v Čechách čítaly r. 1910 na 1000 mužů

okresy	žen		žen
Jáchymov	1150	Hradec Králové	975
Praha	1125	Dvůr Králové	976
Litomyšl	1122	Chomutov	976
Rumburk	1119	Litoměřice	979
Mar. Lázně	1107	Duchcov	981
Šluknov	1106	Plzeň	984
Karlovy Vary	1099	Most	989

Příbram	1098	Karlín	996
Aš	1080	Kladno	1002
Chrudim	1070.		

Obecně převazují na venkově a v nejménších městech, pak ve velkoměstech ženy, v středních městech muži (vojsko, školy, úřady, průmyslové závody, pokud nejde o textilnictví nebo konfekci a pod.).

Výdělečná činnost žen je přirozeně menší nežli mužů; čím výše stojí hospodářsky a kulturně národ, čím větší je v něm zastoupení průmyslu, a zejm. obchodu oproti zemědělství (kde výrobní spolupráce žen je od staletí tradiční) a pravidelně také čím více se v něm číselně zastoupení obou pohlaví celkově blíží rovnováze, tím menší procento žen bývá v něm číselně výdělkově. Srovnání mezinárodní trpí ovšem tím, že zejm. zvlášť neodměňovaná spolupráce rodinných příslušníků v zemědělství nebývá všude se stejnou přesností zjišťována. Bezpečněji lze srovnati po časové (vývojové) stránce statistické údaje jednotlivého státu.

Všeobecně lze říci, že asi 3/10 ženského obyvatelstva účastní se bezprostředně života výdělkového a že asi 1/3 veškeré výdělkové činnosti spočívá v rukou žen, v některých povoláních (u domácích služeb, v zemědělství a v jistých oborech průmyslových), pak počet zaměstnaných žen přese číselnici zaměstnaných mužů. Konečně že skoro ve všech turních státech výdělečné činnosti žen pozoruhodně přibývá

Z každého 100 obyvatelstva

ve státech	mužského	ženského	celkového	z 100 výdě- lečného oby- vatelstva bylo žen
	<u>bylo výdělečně činnó</u>			
Rakousko 1900	64.4	47.4	55.8	43.2
Uhry 1900	64.3	27.6	45.9	30.2
Německo 1907	61.1	30.4	45.5	33.8
Francie 1906	68.2	39.0	53.3	37.1
Italie 1901	68.0	32.4	50.1	32.5
Belgie 1900	69.7	29.2	49.3	29.8
Island 1899	59.1	16.8	37.7	22.5
Dánsko 1901	67.6	34.2	50.5	34.8
Anglie a Wales 1901	64.6	24.8	44.1	29.1
Spojené Státy 1900	61.2	14.3	38.3	18.3
Australie 1901	64.9	19.7	43.4	21.6
Egypt 1907	58.4	42.5	50.5	41.9.

Nepoměrně vysoká čísllice Rakouska zakládá se právě v tom, že snad příliš široce vzat počet "spolupomáhající členové rodiny".

Historicky stoupal počet výdělečně činných

žen z každého 100 žens. obyvatelů vůbec :

Německo	Francie	Dánsko	Holand	Spojené Státy
1882 24.0	1896 33.1	1890 23.9	1889 15.5	1880 10.7
1895 25.0	1890 34.8	1901 34.2	1899 16.8	1890 12.8
1907 30.4	1906 39.0			1900 14.3

(Itálie pokles : 1881 : 40.2 1901 : 32.4).